

γον. Δύσκολον εἶναι καὶ σχεδὸν ἀδύνατον γὰρ ἐπιτύχει ὁ ἄνθρωπος τὸ μέσον τοῦτο, καὶ ἔτι δυσκολώτερον γὰρ ἐμμένει ἐν αὐτῷ ἀκλινής. Πρὸς τοῦτοις δὲν ὑπάρχει μεσότης ἐν πάσαις ταῖς πράξεσιν, ἐν πᾶσι τοῖς πάθεσιν (1), ὅποια εἶναι ὁ φθόνος, ἡ κλοπὴ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· διότι ταῦτα εὐθὺς λεγόμενα παριστάνουσι τὴν φυλότητα αὐτῶν. Ὅθεν γενικῶς κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Πυθαγορείου Θεάγους, ἡ ἀρετὴ εἶναι συναρμογὴ καὶ ἀρμονία τῶν ἀλόγων δυνάμεων τῆς ψυχῆς, τοῦ θυμικοῦ δηλαδὴ καὶ ὀρεκτικοῦ, μὲ τὸ λογικόν. Καθόλου μὲν ὦν ἀρετὰ συναρμογὰ τις ἐντὶ τῶν ἀλόγων μερῶν τῆς ψυχᾶς ποτὶ τὸ λόγον ἔχον (2). Τοῦτο εἶναι τῶν ἀρετῶν καὶ τελειότης εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ κυβερνᾶν λογικῶς καὶ κανονίζειν τὰ πάθη αὐτοῦ, ὃ λέγεται καὶ κατὰ λόγον ὀρθὸν πράττειν. Τέλος δὲ καὶ σκοπὸς τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ εὐδαιμονία (3) τοῦ ἀνθρώπου, περὶ ἧς ἀλλαχοῦ θέλομεν ὁμιλήσει.

Εἶναι δὲ ἀνάγκη πρὸς τὴν ἀρετὴν πείρας καὶ μαθήσεως· διὰ τοῦτο λέγεται καὶ ἔξις (4). Ὁ Σωκράτης ἀμφέβαλλε τρόπον τινὰ, ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι φυσικὴ ἢ διδασκτικὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλ' ἡ ἀρετὴ ἄνευ λόγου δὲν συνίσταται· ὁ λόγος δὲ ἄνευ μαθήσεως καὶ γυμνάσεως δὲν μορφώνεται· ὥστε δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τὸ πᾶν εἰς τὴν φυσικὴν διάθεσιν. Αὕτη ἔχει μὲν ῥοπήν τινὰ καὶ δύναμιν εἰς τὰ ἡθικὰ καὶ εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου· ὁ λόγος ὅμως προηγείται, καὶ χωρὶς τούτου, αἱ φυσικαὶ διαθέσεις ὥσον καὶ ἂν ἦναι καλὰ καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπιτηδεύει, δὲν συνιστῶσι τὴν ἀρετὴν. Πόση δὲ εἶναι ἡ δύναμις τοῦ λόγου, ὅταν καλῶς μορφωθῇ διὰ τῆς γυμνάσεως καὶ μαθήσεως, δεικνύουσι τοῦτο καθημερινὰ παραδείγματα ἀνθρώπων ἐναρέτων, ἂν καὶ ἡ φυσικὴ αὐτῶν διάθεσις κλίνει εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν κακίαν. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Σωκράτης εἶχε φυσικὰς κλίσεις εἰς πολλὰ ἡθικὰ ἐλαττώματα· ἐστάθη ὅμως ἐν τοῖς ἀρχαίοις εἰς τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν, διότι ἔλαβε σοφίαν καὶ ἔξιν εἰς τὴν ἀρετὴν.

(1) Οὐ πᾶσα δὲ ἐπιδέχεται πρᾶξι, οὐδὲ πᾶν πάθος τὴν μεσότητα· ἕνια γὰρ εὐθὺς ὀνόμασται συνειλημμένα μετὰ φυλότητος, ὅσον ἐπιχαίρεκακία, ἀναισχυντία κτλ. (Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. βιβλ. β'. κεφ. στ'.)

(2) Ἀνθολ. Στοβ. περὶ ἀρετῆς 25.

(3) Φαμί τὰν ἀρετὰν ἡμεῖς ποτὶ μὴ κακοθαιμονὲν ἱκανόν, τὰν δὲ κακίαν ποτὶ μὴ εὐδαιμονὲν, αἵκα τὰς ἔξιας αὐτὰς κρινεμεν. (Ἀνθολογ. Στοβ. περὶ ἀρετῆς 27.)

(4) Ὅσοι δὲ ἐν ἀνθρώποις ἀρετὰ λέγονται, σκοπούμενοι εὐρήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτῃ αὐξανόμενοι. (Παρα. Στοβ. περὶ ἀρετῆς). — Καὶ ἔτι, δυνατοὶ μὲν ἔσμεν φύσει, ἀγαθοὶ δὲ ἢ κακοὶ οὐ γιγνόμεθα φύσει. (Ἀριστοτ. Ἠθικ. βιβλ. ε'. κεφ. ε'.)